

SZABÓ MÁRTON
**POLITIKAI
TUDÁSELMÉLETEK**

NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ, UNIVERSITAS

SZABÓ MÁRTON:
POLITIKAI TUDÁSELMÉLETEK
Szemantikai, szimbolikus, retorikai
és kommunikatív-diszkurzív értelmezések a politikáról
Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998
ISBN 963 1889 75 0

Felsőoktatási tankönyv. Készült az MTA Politikai Tudományok Intézetében. Megjelent a Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával, a Felsőoktatási Pályázatok Irodája által lebonyolított felsőoktatási tankönyv-támogatási program keretében.

A politikai tudás vizsgálata a politikai megismerés megismerése. Középpontjában azok a nyelvi és kommunikatív struktúrák állnak, amelyek a tárgyi ismeretek tudásfeltételeit alkotják, és olyan tudásformák, mint a politikai stílus, mítosz, szimbólum, metafora, jelszó, vita, dialógus, meggyőzés, diskurzus. Értelmezésének négy tudományos tradíciója alakult ki: a politikai szemantika, a politikai szimbolizáció vizsgálata, a retorika tudománya és a kommunikatív-diszkurzív politológia. A könyv bemutatja a négy terület legjelentősebb képviselőinek vonatkozó munkásságát: egyrészt konkrét elemzéseiket, másrészt elméleti feltevéseiket. A következő szerzők kerülnek tárgyalásra: Harold D. Lasswell, Walter Dieckmann, Reinhardt Koselleck, Pierre Bourdieu, Clifford Geertz, Murray Edelman, Arisztotelész, Chaim Perelman, Mihail Bahtyin, Jürgen Habermas, Michel Foucault. A könyv a szerző egyetemi előadásai alapján készült és a politológiai oktatás egyetemi tankönyve.

TARTALOM

Előszó
Bevezetés

Első rész: POLITIKAI SZEMANTIKA

I. fejezet. Harold D. Lasswell: A hatalom nyelve

A hatalom és a politika nyelve

A politikai értelem nyelvi formái

1. A politikai mítosz
2. Doktrína és formula
3. Kulcsszimbólumok és jelszavak
4. Konkrét vizsgálat: a forradalmi mítoszok

A politikai nyelv stílusa

1. A politika mint stílus
2. Válság és stílus
3. Az önkényuralom és a demokrácia stílusa

II. fejezet. Walter Dieckmann: A politikai szavak homályosságának jelentéstana

A politikai nyelv homályossága és többértelmősége

1. A homályosság: kényszer vagy manipuláció
2. Kontextuálisan megszüntethető többértelműség
3. A nyelvi többértelműség
4. Az ideológiai poliszémia a demokrácia példáján

Érzelmek és értékelések a politikai szavakban

III. fejezet. Reinhardt Koselleck: A politikai fogalmak történeti szemantikája

Fogalomtörténeti kutatások

1. A fogalomtörténet-írás alapelvei
2. A politikai fogalmak történeti lexikona
3. A politikai fogalmak történeti változásának törvényszerűségei

Az asszimmetrikus ellenfogalmak szemantikája

1. A szimmetrikus és az asszimmetrikus fogalmak
2. Az asszimmetrikus ellenfogalmak strukturális vonásai

IV. fejezet. Pierre Bourdieu: Nyelvi uralom és a politikai mező

A nyelvi hatalom – a hatalom nyelve

1. A nyelvi hatalom
2. Osztályozási küzdelmek
3. A nyelvi piac működése

A politikai mező elemei és termékei

1. A politikai szövegvalóság: a politika termékei
2. A képviselő jelentéstana

Második rész: POLITIKAI SZIMBOLIZMUS

V. fejezet. Clifford Geertz: Az ideológia mint szimbolikus rendszer

Az ideológia értékelő koncepciójának bírálata

1. Az ideológia értékelő koncepciójának bírálata
2. Az ideológia evaluatív felfogásának kritikája
3. Az érdek- és feszültségelméletek kritikája

Az ideológia szimbolikus értelmezése

1. A tudás nyilvános jellege és az ideológia
2. A metafora jelentéstana
3. Az ideológia mint metaforikus jelentésadás

VI. fejezet. Murray Edelman: A politika szimbolikus valósága

A politikai tények kettős természete

A politikai tudás mint stilizált mítosz

1. A politikai tudás hierarchikus struktúrája
2. Mítikus sémák a politikában

A politikai stílus szimbolikus funkciója

1. Jelentés és stílus
2. A meggyőzési stílus és a politikai viták
3. A jogi és adminisztratív nyelv szimbolikája
4. A tárgyalási stílus mint szimbolikus küzdelem

Az adminisztratív rendszer és szabályozás szimbolikus természete

1. Az állami szervezet szimbolikája
2. A hatósági normák betartásának szimbolikus vonásai

Harmadik rész: A POLITIKAI TUDÁS MINT RETORIKA

VII. fejezet. Arisztotelész. A retorikai invenció és a közéleti tudás

A retorikai invenció kérdései

1. A retorikai helyzet „szociológiája”
2. A retorikai tudás mint valószínűség

A retorikai bizonyítás

1. A retorikai bizonyítékok struktúrája
2. A bizonyítás enthüménikus természete
3. A retorikai példa

VIII. fejezet Chaim Perelman: Az új retorika és a politikai valóság

„Az új retorika” általános vonásai és felépítése

1. A valószínűségi bizonyítás
2. „Az új retorika” struktúrája

A közönség: a retorikai gondolkodás kulcskategóriája

1. Az univerzális közönség
2. Konkrét és egyedi hallgató: a személyes meggyőzés
3. A beszélő mint önmaga közönsége: az önmeggyőzés kérdései

A cáfolhatatlanság retorikai kategóriái és eljárásai

1. Végső valóság: az értékek retorikája
2. Retorikai tények és igazságok
3. Adatok és realitások az érvelésben
4. Az objektivitás csapdája és a pártatlanság
5. Egyértelműség és homályosság: interpretációs kérdések

Az emberről szóló beszéd retorikája

1. Cselekedetek és szándékok
2. Személyesség és tekintélyelvű érvelés
3. A csoportok és csoportosítások retorikája

Negyedik rész: A POLITIKAI TUDÁS KOMMUNIKATÍV ÉS DISZKURZÍV ÉRTELMEZÉSE

IX. fejezet. Mihail Bahtyin: A tudás dialogikus fogalma

A dialogikus felfogás alapkategóriái

1. Beszédérintkezés és megnyilatkozás
2. A dialógus

A dialógus felszámolása

1. Magyarázat: a humán gondolkodás eltárgyasítása
2. Kinyilatkoztatás: a tekintélyelvű beszéd

X. fejezet. Jürgen Habermas: A nyilvánosság és a kommunikatív racionalitás

A polgári nyilvánosság

1. A polgári politikai nyilvánosság kialakulása
2. Az új nyilvánosság sajátosságai
3. A polgári nyilvánosság társadalmi háttere

A reprezentatív nyilvánosság

1. Rendi viszonyok és a nyilvánosság
2. A reprezentatív nyilvánosság jellegzetességei
3. A szocialista nyilvánosság reprezentatív jellege

A kommunikatív racionalitás felé

1. Teleológiai cselekvés és racionalitás
2. normavezérelt cselekvés, normatív racionalitás
3. Dramaturgiai cselekvés és az önábrázolás racionalitása

Kommunikatív cselekvés és racionalitás

1. A kommunikatív cselekvés és a nyelv
2. A kommunikatív cselekvés és racionalitás modellje

XI. fejezet. Michel Foucault: Diskurzus és hatalom a történelemben és a jelenben

Diskurzus: a társadalmi valóság szervező elve

1. Diskurzusrealitás: a tudás, az egyén és az objektum összeolvadása
2. Diskurzusszövevény: szétszórtság és egység
3. A diskurzusok szabályozástartókítások és korlátozások

Hatalom a tudás és a diskurzus fényében

1. Szemléleti keret: a hatalom mint diskurzus
2. A diszkurzív hatalom tulajdonságai
2. Pásztori hatalom: egyéniesítés az intézmények révén
4. Biohatalom: a test politikai invesztálása
5. Biopolitikai gondolkodás és rasszizmus

Névmutató

Tárgymutató